

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: 1985

Emne:Partiprogram, partiprogrammer, program

Opstilling: DA-småtryk. Politik 8

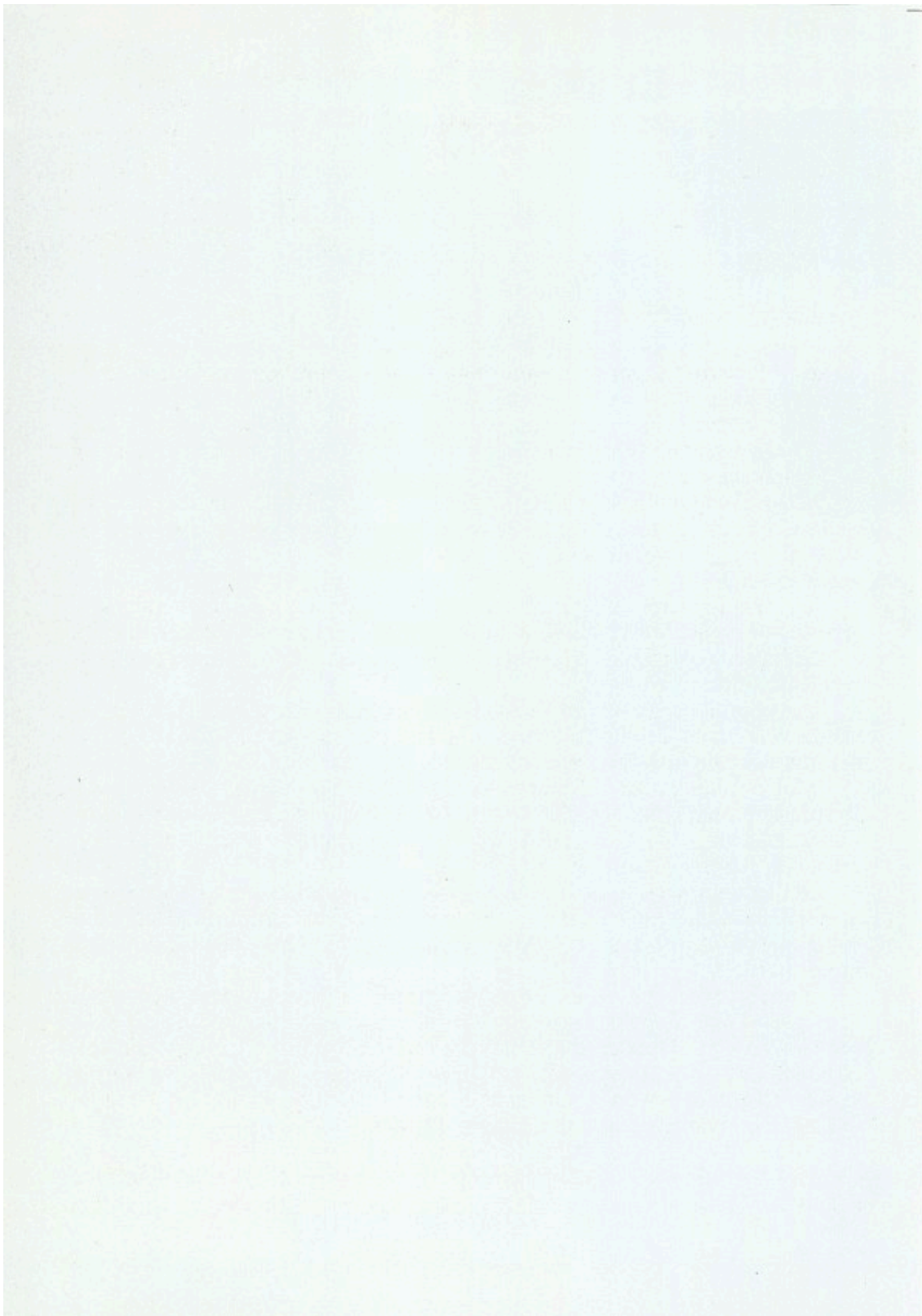
Relateret:

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 3
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 4
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 5
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 6
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 7
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 8
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 9
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 10
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 11
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 12
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 13
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 14
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 15
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 16
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 17
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 18
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 19
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 20
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 21
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 22
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 23
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 24
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 25
Fra velfærdsstat til velfærdssamfund : Et liberalt reformoplæg 26

Forord

Siden september 1982 har Venstre deltaget i Firkloverregeringen. Regeringens store opgave er at rette op på Danmarks økonomi. Den opgave er ved at lykkes. I Venstre lægger vi megen vægt på, at genopretningspolitikken fastholdes og forstærkes.

Men: Venstre har et videregående sigte med arbejdet i regeringen. Vi vil ikke nøjes med at rydde op i dansk økonomi. Vi vil også gennemføre reformer af det danske samfund.

Venstre er et politisk parti, som har en ideologi. Vi ønsker et liberalt samfund. Vi vil arbejde for reformer, der på én gang udvider det enkelte menneskes frihed og forstærker det personlige sociale ansvar overfor det fællesskab, vi alle er en del af.

Venstres ministre, folketingsmedlemmer, amtsråds- og kommunalbestyrelsesmedlemmer har et stort ansvar for, at denne reformpolitik bliver en del af hverdagens politiske arbejde. Men det er vigtigt, at Venstres mange tusinde medlemmer er aktivt med.

For et politisk parti som Venstre er det vigtigt at holde idédebatten levende. Venstres Oplysningsudvalg har derfor taget initiativ til at lave et oplæg, der kan være en inspiration i denne debat.

Med formanden for oplysningsudvalget, folketingsmedlem Anders Fogh Rasmussen, som pennefører er der nu lavet et debatoplæg »Fra velfærdsstat til velfærdssamfund«. Oplægget indeholder ingen færdige løsninger. Det rejser nogle spørgsmål, forslag og problemer.

Dette oplæg skal nu til debat i Venstres lokale foreninger. Vores medlemmer skal have mulighed for at kommentere det og selv fremsætte forslag. Resultaterne vil blive brugt af Venstres ministre og Venstres folketingsgruppe i reformarbejdet.

Idédebatten har to faser. Første fase er indtil kommunalvalget i 1985. I den periode må idédebatten foregå samtidig med de vigtige forberedelser til kommunalvalget. Oplægget er lavet sådan, at det også kan bruges som inspirationskilde, når de kommunale handlingsprogrammer m.v. skal laves. I første fase foregår debatten på grundlag af et oplæg, som ikke indeholder færdige forslag, men i højere grad forslag og problemer.

Anden fase er perioden fra kommunalvalget og indtil landsmødet i september 1986. I den fase lægger vi op til en mere konkret debat. Grundlaget for debatten vil blive et egentligt oplæg til program, der indeholder konkrete for-

slag. Tanken er, at dette oplæg skal til afstemning på landsmødet i 1986.

Oplysningsudvalget står for den praktiske tilrettelægning af idédebatten. Der er planlagt et tidsskema for idédebatten, som i hovedpunkter ser således ud:

1. Det endelige debatoplæg med spørgsmål og problemer sendes ud til de lokale oplysningsudvalg i begyndelse af februar 1985.
2. Det lokale arbejde med oplægget finder sted i foråret 1985.
3. Oplægget indgår i den politiske debat på landsmødet i september 1985.
4. Landsorganisationen afholder en idékonference i begyndelsen af januar 1986.
5. På grundlag af materialet fra det lokale arbejde laves et mere konkret programoplæg, som sendes ud til debat i de lokale foreninger.
6. Arbejdet med programoplægget finder sted i vinteren/foråret 1985/86.
7. Programoplægget kommer til debat og afstemning på landsmødet i september 1986.

Det vil være praktisk, hvis den lokale idédebat organiseres af de lokale oplysningsudvalg.

Der er mange måder at arbejde med oplægget på: Studiekredse, foredragsrækker, gruppearbejde i den lokale forening, heldagskonferencer, dagligstuemøder. Gør også en indsats for at aktivisere de nytegnede medlemmer i idédebatten.

Når det lokale arbejde er afsluttet, er det vigtigt, at resultaterne sendes ind til Landsoplysningsudvalget.

Vi håber, at debatoplægget »Fra velfærdsstat til velfærdssamfund« kan sætte gang i en bred debat og være med til at markere Venstres liberale og socialt ansvarsbevidste holdning.

Januar 1985

Uffe Ellemann-Jensen / Anders Fogh Rasmussen

Opgør med behandlersamfundet

Danmark er en velfærdsstat. Igennem årtier er der bygget et omfattende velfærdssystem op, hvor det offentlige sørger for, at vi kan få vore børn, ældre og handicappede passede, at vi kan få gode uddannelser, at vi kan få en god lægebehandling, at vi er økonomisk sikret i alderdommen eller ved sygdom, fødsel og arbejdsløshed.

Det er karakteristisk for den danske velfærdsstat, at den løser sine opgaver ved at stille offentlige pengeydelse, institutioner og professionelle behandlere gratis eller billigt til rådighed for borgerne.

Venstre ønsker et offentligt velfærdssystem, som kan hjælpe de svagest stillede. Med det er mere og mere tydeligt, at danskerne ikke er blevet lykkeligere mennesker af at være omgivet af institutioner og professionelle behandlere fra vugge til grav. Mange mennesker føler sig umyndiggjort.

De er grundigt trætte af institutioner og eksperter, der sætter dem i gang, planlægger deres tilværelse, opsøger og løser deres problemer og fortæller dem, hvordan de i det hele taget skal gøre.

Institutionaliseringen og professionaliseringen af velfærdsstaten har ført til, at den private og frivillige sociale indsats er svækket. Menneskelig hjælpsomhed, omsorg, interesse og forpligtethed overfor hinanden er kommet i miskredit. Velfærdsstaten har derfor fået et lidt koldt, stift og formelt ansigt, i stedet for den varme og medmenneskelighed, som bør kendetegne et velfungerende velfærdssystem.

Venstre ønsker en reform af velfærdsstaten. Velfærdsstaten er for ensidigt baseret på formel og autoriseret offentlig foretagsomhed. Vi har også brug for at nyttiggøre de selv bærende kræfter i familierne, i boligmiljøerne, i lokalsamfundene, i foreningerne og på arbejdspladserne. Kort sagt: Vi vil forandre velfærdsstaten til et velfærdssamfund.

Vi vil bevare et offentligt velfærdssystem. Men vi vil forenkle, væk fra fra institutioner og lægge beslutningerne ud i lokalsamfundet, afinstitutionalisere og decentralisere det. Vi vil appellere til folks egen indsats over for deres medmennesker i hverdagen. Vi vil forstærke det personlige engagement, den ægte solidaritet når sociale opgaver skal løses. Vi vil give borgerne friere muligheder for selv at vælge mellem forskellige måder at løse opgaverne på.

Vi vil forstærke borgernes indflydelse på og kontrol med de offentlige serviceydelser.

Vi ønsker social tryghed i Danmark. Der er en begrænset sum penge til rådighed – også til sociale formål. Derfor må vi omprioritere bevillingerne, så pengene forbeholdes de svagest stillede, der har et reelt behov for hjælp.

En reform af velfærdsstaten bliver én af de store politiske opgaver i dette årti for Danmarks liberale parti. Venstre ønsker en debat om, hvordan vi kan forandre velfærdsstaten til et velfærdssamfund. Dette debatoplæg er forhåbentlig inspiration for denne debat.

Velfærdsstaten

1. Offentlig produktion af gratisydelser

Den danske velfærdsstat er bygget op igennem årtier. Velfærdsstaten er især knyttet til en stor offentlig sektor: Et omfattende system af offentlige pengeydelser – bistandshjælp, dagpenge, pensioner, huslejetilskud m.v. En udbredt offentlig produktion af serviceydelser – sygehuse, institutioner for børn og ældre, folkeskoler, højere læreanstalter, fritidsundervisning, museer m.v.

Pengeydelserne sigter på at flytte penge fra en gruppe borgere til en anden. Derfor kaldes de også overførselsindkomster. Den væsentligste overførsel sker fra folk i arbejde til personer udenfor produktionen – bl.a. til arbejdsløse, syge og pensionister.

Serviceydelserne består i at fremstille varer og tjenester, der kan opfylde et forbrugsbehov, som borgerne har – f.eks. sundhedsvæsen, daginstitutioner og postvæsen. Eller de kan i bredere forstand være med til at beskytte samfundet eller i det hele taget få samfundet til at fungere – f.eks. retsvæsen, politi og forsvar.

Mange af de offentlige serviceydelser kan kun produceres af det offentlige. Det gælder f.eks. retsvæsen, politi og forsvar. Andre serviceopgaver, som det offentlige i dag løser, kan for så vidt lige så godt klares på privat basis.

Det er karakteristisk for den danske velfærdsmodel, at serviceydelserne som regel udføres gennem direkte offentlig produktion, dvs. ved hjælp af offentligt ansatte.

Det er også karakteristisk, at den offentligt fremstillede service stilles

gratis eller billigt til rådighed for befolkningen. Folkeskoler og sygehuse er eksempler på gratisydelser. Daginstitutioner er et eksempel på en ydelse, hvor det, brugerne betaler, ligger langt under de egentlige omkostninger.

Endelig er det et væsentligt træk i den danske velfærdsmodel, at indkomstoverførslerne betales over det almindelige skattesystem. På dette punkt adskiller Danmark sig fra en række andre vesteuropæiske lande. I de fleste andre lande er dagpenge og sociale pensioner finansieret via særlige bidrag fra arbejdsgivere og arbejdstagere til forsikringslignende ordninger.

I det danske system er bidraget beskedent. Det betyder, at retten til de fleste sociale ydelser ikke kræver medlemskab af forsikringsordninger eller bidrag. Adgangen til ydelserne står åben for hele befolkningen.

2. Kraftig vækst

Den offentlige sektor er vokset stærkt i løbet af de sidste 25 år. I 1960 var de offentlige udgifter ca. 25 pct. af Danmarks samlede produktion – bruttonationalproduktet. I 1985 var de offentlige udgifter godt 60 pct. af nationalproduktet! I samme periode er antallet af offentligt ansatte vokset med ca. 400.000 fuldtidsbeskæftigede!

3. Ubalance, sort økonomi og umyndiggørelse

Den offentlige sektors kraftige vækst giver tre væsentlige problemer.

For det første er den økonomiske skævhed blevet forstærket. Det offentlige har nemlig lagt beslag på en voksende del af den kapital og arbejdskraft, der i stedet for bruges i det private erhvervsliv.

For det andet er skattetrykket vokset. Det stigende skattetryk har dels forringet danske virksomheders konkurrenceevne, dels ført til skattetænkning og udvikling af en sort undergrundsøkonomi.

For det tredje har væksten i den offentlige administration ført en omfattende bureaukratisk og centralistisk regelstyring med sig. Mange borgere oplever det som umyndiggørende, besværligt og uoverskueligt. Der udvikles et modsætningsforhold mellem det offentlige og borgerne.

4. Det sociale netværk er blevet svækket

Der er mange årsager til væksten i den offentlige sektor. En meget vigtig forklaring er, at industrisamfundet har svækket det selv bærende og uformelle sociale netværk. Det uformelle sociale netværk består i, at mennesker hjælper hinanden med at løse problemer på privat basis. F.eks. at familien selv passer børnene. At de unge selv forsørger de gamle. At private foreninger arrangerer fritidsaktiviteter for unge og ældre osv.

Industrialiseringen har svækket det uformelle sociale netværk. Hovedsageligt fordi produktionen er flyttet fra de private husholdninger over i den formelle produktionssektor. Familiernes indkomst kommer i stigende grad fra udearbejde. Lokalsamfundenes selvforsyningsgrad er gradvist nedsat.

En voksende del af de opgaver, som tidligere blev løst i familien eller i lokalsamfundet, er nu overtaget af den offentlige sektor.

Antallet af udearbejdende mænd og kvinder er vokset stærkt. I takt med at omfanget af hjemmearbejde er indskrænket, har samfundet overtaget *børnepasningen* ved at stille daginstitutioner og dagpleje til rådighed.

Familierne kan ikke i samme omfang som tidligere tage sig af *de gamle* ved at have dem boende eller holde daglig kontakt. Derfor er stadig flere ældre mennesker blevet henvist til offentlig omsorg, pleje og institutioner.

Folkeskolens opgaver er vokset i takt med ændringerne i familienetværket. *Skolen* har overtaget stadig flere opgaver med børnenes opvækst og opdragelse. Det blev tidligere løst i familien.

Væksten i *sundhedssektoren* kan også delvis forklares med de svækkede netværk. Der er ingen tvivl om, at stabile sociale forhold og et stærkt socialt netværk forebygger mange sygdomme. Omvendt vil en svækkelse af familienetværket forstærke presset på sundhedssektoren.

5. Afledte omkostninger fra industrialiseringen

En anden vigtig forklaring på væksten i den offentlige sektor er, at industrialiseringen har medført afledte omkostninger for det offentlige. Virksomheder og personer kan starte en produktion, der giver dem selv indtægter, men samtidig medfører omkostninger for andre.

Det klassiske eksempel er luft- og vandforurening. Hvis en virksomhed ødelægger og forurener et rekreativt område, forringer fiskeriet eller giver mennesker helbredsskader, er der tale om samfundsmæssige omkostninger ved produktionen. Disse omkostninger tager virksomheden ikke hensyn til i de driftsøkonomiske overvejelser. Derfor må det offentlige tage ansvaret for at sikre miljøet. Enten ved at pålægge virksomheden selv at rense op efter sig og forebygge forurening. Eller ved at det offentlige selv betaler og bekæmper forureningen.

Industrialiseringen har ført flere og flere eksempler på sådanne afledte samfundsmæssige omkostninger ved privat produktion med sig. Derfor er den offentlige sektor vokset i takt med industrialiseringsgraden.

6. Stadig større omfordeling

En tredje vigtig forklaring på væksten i de offentlige udgifter er, at det politiske krav om at fordele goderne er blevet stærkere. I takt hermed er overførselsindkomsterne vokset eksplosivt i de sidste 25 år.

Fra 1960 til 1985 er overførselsindkomsternes del af bruttonationalproduktet mere end tre gange så stort. Den vigtigste grund er den stigning i arbejdsløsheden, som fandt sted mellem 1973-83. Andre forklaringer er indførelsen af bistandsloven og efterlønnen. Endelig er antallet af folke- og invalidepensionister steget.

7. Den socialdemokratiske model duer ikke

Det karakteristiske for den danske velfærdsmodel er altså

- at de offentlige ydelser betales over skatterne og mange af dem er gratis.

- at den offentlige service produceres og administreres af offentlige institutioner.

Ikke mindst Socialdemokratiet har stået som fortalere for udvikling af denne velfærdsmodel. Modellen giver imidlertid voksende problemer i samfundet.

For det første indeholder den en tendens til automatisk vækst i den offentlige sektor.

For det andet udvikler den et formynderisk behandlersamfund, hvor det selv bærende sociale netværk gradvis svækkes og afløses af hjælpeløshed.

For det tredje indskrænker den borgernes kontrol med og indflydelse på brugen af de offentlige udgifter.

8. Institutionsegoisme

Hvert år ser vi en automatisk udgiftsstigning i den offentlige sektor. Der er flere grunde hertil.

En af årsagerne er, at de offentlige institutioner i så ringe grad følger de markedsøkonomiske principper, som private virksomheder skal leve under.

En privat virksomheds indtægter stammer fra salget af varer og tjenesteydelser. Virksomheden ønsker at opnå størst muligt overskud. Virksomheden skal optræde på et marked, som fortæller, at hvis prisen sættes op, må den regne med mindre salg. Omvendt giver lavere pris større salg.

Hvis forbrugerne er utilfredse med pris eller ydelse, falder salget. Så falder virksomhedens overskud også.

Markedsmekanismen sikrer på den måde, at der lynhurtigt går signaler til virksomheden om at tilpasse udbuddet, så det svarer til forbrugernes betalingsvilje og ønsker.

Virksomheden har en klar interesse i at holde omkostningerne så lave som muligt, da den så kan øge sit overskud. Produktionsforbedringer i virksomheden vil sænke forbrugerpriserne, øge salget og derved overskuddet.

Der er således en klar tilskyndelse til omkostningssænkning og løbende produktionsfornyelse.

Anderledes er det med offentlige institutioner, som er karakteriseret ved en række særlige forhold: Hovedparten af indtægterne stammer ikke fra frit salg af ydelserne, men fra politisk bestemte bevillinger.

De ansatte har ingen direkte fordele af overskud i institutionen.

Institutionen har normalt monopol på udbuddet af ydelserne.

Det betyder, at mens private virksomheder forsøger at gøre deres overskud så stort som muligt, er der en tendens til, at offentlige institutioner forsøger at gøre budgettet – og dermed institutionernes størrelse – så stort som muligt.

Det skyldes flere ting. For det første tilfalder ubrugte bevillinger ikke institutionen. Bevillingerne bliver derfor opbrugt. Vi ser et fingerpeg herom af de voldsomme træk på offentlige konti henimod årets slutning.

For det andet er der en utrolig »fastlåst« lønningsstruktur i den offentlige sektor. Lønstrukturen er så stiv, at kun forfremmelse eller flere stillinger kan give personlig lønfremgang. Adgangsbilletten er vækst i antal ansatte.

Institutionsledere bedømmes derfor ofte på deres evne til at udvide institutionen.

Derfor er der også en tendens til, at større bevillinger udløser øgede omkostninger i stedet for større produktion. Der er for ringe incitament til omkostningsbevidsthed.

Mens private virksomheder er tvunget til at tilpasse deres udbud til forbrugernes efterspørgsel, kan en offentlig institution i et vist omfang selv fastsætte efterspørgslen efter dens egne ydelser.

Det skyldes, at efterspørgslen ikke er markedsbestemt, men politisk bestemt.

Budgetforslagene til politikerne kommer fra institutionerne – producenterne – og ikke fra borgerne – forbrugerne. Ofte er det svært for politikerne at finde modargumenter til institutionseksperternes overbevisende argumentation for nødvendigheden af udvidelse netop på deres område.

9. Professionalisering og klientgørelse

Det offentliges overtagelse af netværksfunktionerne har medført en stigende professionalisering af det sociale arbejde.

Det selv bærende sociale netværk bygger på et gensidigt ansvar mellem de enkelte mennesker og på, at den enkelte gør en personlig indsats for at løse sin egen situation.

Den offentlige sektor løser opgaverne på en anden måde: Ved at ansætte professionelle til at gøre det nødvendige. Opgaverne løses af personale, der opfylder bestemte uddannelseskrav, autorisationskrav m.v.

I dette system er behandleren den magtfulde og professionelle yder. Klienten er den passive nyder.

På denne måde forstærker efterspørgslen efter offentlige ydelser sig selv. Når et professionelt personale klarer alle opgaverne, lærer klienterne ikke at tage hånd om deres egen situation. De bliver tværtimod mere og mere hjælpeløse – og behøver derfor mere og mere hjælp fra behandlerne.

10. Får de »svagtstillede« reelt noget ud af systemet?

Målet med den danske velfærdsmodel har i høj grad været at omfordele goderne i samfundet til gavn for de svagest stillede.

Men systemet løser ikke den opgave særlig overbevisende. De dårligst stillede får ifølge Lavindkomstkommissionen en del af de offentlige indkomstoverførsler og serviceydelser, som kun svarer til ca. denne gruppes andel af befolkningen!

Broderparten af de offentlige ydelser stilles til rådighed for store befolkningsgrupper, som ikke med rette kan kaldes svagtstillede.

En reform af velfærdsstaten

Spørgsmål
Forslag
Problemstillinger

A: Hvordan styrker vi det personlige engagement i løsningen af de sociale opgaver?

I den danske velfærdsmodel løses de sociale opgaver i meget høj grad på institutioner og overlades til professionelle behandlere.

Efterhånden, som det offentlige har overtaget flere og flere opgaver fra den enkelte, fra familien, fra lokalsamfundet osv., er det selv bærende sociale netværk svækket. Mange mennesker oplever en umyndiggørelse og klientgørelse, hvor eksperter og institutioner lægger tingene til rette, fortæller, hvordan den enkelte skal gøre, og løser alle mulige problemer for hver enkelt person. Konsekvensen er en stigende grad af indlært hjælpeløshed.

Spørgsmål 1: Samfundet kan siges at være opdelt i tre sektorer: 1) Den private sektor. 2) Den offentlige sektor. 3) Det sociale netværk.

De sociale netværk udgør en uformel sektor, hvor aktiviteterne ikke er produktion og forbrug, men gensidig hjælp-somhed og medmenneskelighed.

a. Hvordan skal arbejdsdelingen være mellem de tre sektorer i en liberal velfærdsmodel?

b. Er der områder, hvor offentlige institutioner kan erstattes af private initiativer?

c. Hvor findes de selv bærende sociale netværk og hvilke opgaver kan de løse?

Spørgsmål 2: Hvordan kan det sociale netværk i samfundet forstærkes?

Hvordan får vi den enkelte borger til at interessere sig mere for at løse de sociale problemer?

Spørgsmål 3: Hvordan kan den nye informationsteknologi gøre det sociale netværk stærkere?

Spørgsmål 4: På hvilke områder kan private organisationer drages ind i det sociale arbejde?

Spørgsmål 5: Hvordan kan vi opmuntre mennesker til at gøre en personlig indsats for at løse egne problemer?

Kommunale spørgsmål

Spørgsmål 1: Hvordan kan kommunen være med til at skabe og styrke et socialt netværk? Kan det ske

- ved at planlægge mere spændende boligbebyggelser?
- ved at blande boliger og erhverv?
- ved at blande institutioner for børn, unge og ældre?
- ved at inddrage plejehjemsbeboerne, skolebørnene m.v. i det praktiske arbejde på plejehjem, skoler m.v. (rengøring, reparationer m.v.)?
- ved at lade de ældre, handicappede m.v. blive længst muligt i eget hjem?

- ved at få private organisationer med i det sociale arbejde?
- ved at styrke det frivillige foreningsarbejde for børn og unge?

Spørgsmål 2: Hvordan kan der i kommunen etableres andre løsninger end de traditionelle institutioner for børn og ældre?

Spørgsmål 3: Hvordan kan kontanthjælpsmodtagere i højere grad stimuleres til selv at medvirke aktivt til at løse de personlige sociale problemer?

Spørgsmål 4: Hvorledes kan kommunen udnytte den nye forsøgsparagraf i Bistandsloven til eksperimenter med andre løsninger på både privat og offentligt område?

B: Hvordan udvider vi borgernes frie valg af offentlige ydelser?

Det er et karakteristisk træk i dansk velfærd, at borgerne kun får del i de offentlige tilskud ved at bruge netop de ydelser, som monopolinstitutionerne tilbyder. Et eksempel: En familie får kun del i det offentlige tilskud til børnepasning ved at bruge pladser i børnehaver eller dagpleje. Den familie, som ikke bruger de pasningstilbud, myndighederne har godkendt, får ikke nogen ydelse – og må oven i købet over skatten betale til andre familiers forbrug af institutions- eller dagplejepladser.

Spørgsmål 1: Vil et reelt frit valg ikke forudsætte, at de offentlige tilskud lægges om, så de følger børnene fremfor institutionerne?

Spørgsmål 2: Diskuter om de følgende finansieringsmodeller kan være med til at udvide borgernes frie forbrugsvalg:

a. Børnepasning:

Alle familier modtager samme beløb pr. barn til børnepasning. Persontilskuddet kan efter frit valg bruges til betaling for offentlige serviceydelser eller privat pasning. Brugere af de offentlige daginstitutioner, dagpleje m.v. skal betale et beløb, som dækker de faktiske omkostninger.

b. Grundskole:

Alle familier modtager samme tilskud pr. barn til grundskoleundervisning. Persontilskuddet kan efter frit valg anvendes til betaling for en plads i en folkeskole eller en privat skole. For en skoleplads i folkeskole og privat skole skal betales en pris, der afspejler de faktiske omkostninger. Forældrene skal have helt frit skolevalg.

c. Erhvervsuddannelse:

Det offentliges udgifter til drift af tekniske skoler, handelsskoler, landbrugsskoler, specialarbejderskoler m.v. lægges om til bloktilskud til brugerne af erhvervsskolerne: Virksomheder, offentlige institutioner, organisationer, personer. Til gengæld skal erhvervsskolerne fastsætte priser for deres ydelser, der svarer til udgifterne. Brugere kan så selv vælge, hvor de vil lægge deres grunduddannelse, efteruddannelse m.v.

Spørgsmål 3: Kan en ændring fra institutionstilskud til persontilskud bruges på andre områder?

Spørgsmål 4: Kritikerne af persontilskud siger traditionelt, at der er en risiko for, at familierne bruger persontilskuddene til privatforbrug i stedet for til børnenes pasning eller skolegang. Er denne kritik relevant? Hvordan kan man eventuelt sikre sig, at brugertilskuddene anvendes efter deres formål?

Spørgsmål 5: En omlægning fra institutionstilskud til brugertilskud vil alt andet lige få de offentlige udgifter til at stige, fordi der betales tilskud til borgere, som hidtil har løst opgaverne på privat basis uden tilskud. Hvorledes skal denne ekstra udgift undgås? Kan det ske ved at sænke de gennemsnitlige brugertilskud, så de ikke fuldt ud modsvares de hidtidige institutionstilskud?

Kommunale spørgsmål

Spørgsmål 1: Hvad kan kommunen gøre, for at borgernes frie valg af serviceydelser gøres større?

Spørgsmål 2: Kan dele af kommunens servicevirksomhed overlades til brugerorganer, f.eks. drift af idrætshaller, lystbådehavne, parkanlæg, kultur- og medborgerhuse, museer og udstillingshaller?

Spørgsmål 3: Bør skolenævnene forvalte en del af tilskuddet til skolerne?

Spørgsmål 4: Bør den private idrætssammenslutning fordele kommunens støtte til de lokale idrætsforeninger?

Spørgsmål 5: Hvordan vil det påvirke kommunens skoleplanlægning, hvis

forældrene får fuldstændig frit skolevalg – ikke blot mellem folkeskoler og privatskoler, men også mellem de forskellige folkeskoler?

Spørgsmål 6: På hvilke områder kan kommunen udbyde produktions- og serviceopgaver i offentlig licitation?

Spørgsmål 7: Har kommunen startet friheds- eller kulturaktiviteter, som lige så godt kunne drives af private foreninger?

Spørgsmål 8: Hvad kan kommunen gøre for at fremme lokale, folkelige kulturaktiviteter gennem private, frivillige initiativer?

Spørgsmål 9: Bør statens procentrefusion til de sociale institutioner og fritidsaktiviteter lægges om til et bloktilskud?

Spørgsmål 10: Hvordan sikres, at forældrene får størst mulig indflydelse på driftsudgifterne – og dermed forældrebetalingen – i daginstitutionerne?

Spørgsmål 11: Kan den økonomiske styring af daginstitutioner lægges ud ved, at kommunen giver sit tilskud til driftsudgifterne som et bloktilskud, der forvaltes af institutionernes ledelser?

C: Hvordan sikrer vi, at de sociale ydelser øremærkes til de mennesker, som reelt har hjælp behov?

Et vigtigt led i dansk velfærd er den omfattende overførsel af indkomst fra folk i arbejde til personer udenfor produktionen.

Der ydes uddannelsesstøtte til unge under uddannelse. Familier får specielle ydelser: Børnetilskud, ungdomsydelse og boligsikring. Der gives ydelser ved midlertidigt indkomstbortfald: Arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge, kontanthjælp m.v. Og ydelser ved erhvervsophør: Folkepension, invalidepension, enkepension, førtidspension, boligydelse til pensionister, efterløn.

Samlet har disse overførselsindkomster til formål at øge indkomsten hos grupper, som har »for lave« indkomster.

Men er det ikke en besværlig måde at løse lavindkomstproblemet på?

Har de udviklede fordelingskriterier ikke udviklet et voldsomt socialt bureaukrati?

Opfanger systemet egentlig alle de borgere, som har »for lave« indkomster? Kan der ikke være mennesker med lave indkomster, som hverken er gamle, handicappede, under uddannelse, enlige kvinder eller lejere?

Er der ikke en del mennesker indenfor de tilgodesete specialgrupper, som i virkeligheden har ganske pæne indkomster, men som alligevel modtager penge fra det offentlige?

Nu er det nærliggende at stille spørgsmålet: Kunne alle disse forskellige ydelser ikke samles i én ydelse, der målrettes direkte på det egentlige problem – den for lave indkomst?

Med andre ord: Kan der laves én samlet ydelse, som bygger på det princip, at enhver, der ligger under en bestemt indkomstgrænse, skal have en indkomstoverførsel, uanset hvilken gruppe vedkommende ellers tilhører?

Opgave:

Diskuter fordele og ulemper ved følgende reform af skatte- og socialsystemet:

I praksis kan en samordning af de sociale ydelser kobles på skattesystemet ved at indføre den såkaldte »negative indkomstskat«. Grundideen i den negative indkomstskat er, at hvis indkomsten ligger over en skattefri bundgrænse, betaler man skat på normal vis. Ligger indkomsten derimod under den skattefrie bundgrænse, modtager skatteyderen et beløb, der svarer til skatteværdien af forskellen mellem den vedtagne bundgrænse og den faktiske indkomst.

I tabellen er med konkrete tal vist princippet i den negative indkomstskat.

Princippet i den negative indkomstskat

1. Faktisk indkomst	10.000	40.000	70.000	100.000	130.000
2. ÷ bundgrænse	70.000	70.000	70.000	70.000	70.000
3. = skattepligtig indkomst	÷ 60.000	÷ 30.000	0	+ 30.000	+ 60.000
4. Skat, 50 pct.	÷ 30.000	÷ 15.000	0	+ 15.000	+ 30.000
5. Indkomst ÷ skat (1 ÷ 4)	+ 40.000	+ 55.000	+ 70.000	+ 85.000	+ 100.000

I tabellen er den skattefrie bundgrænse sat til 70.000 kr. og skatteprocenten til 50. Det betyder, at den garanterede minimumindkomst er kr. 35.000.

Den negative indkomstskat gør det muligt for os at fastsætte en hvilken som helst kombination af skatteprocent, garanteret minimumindkomst og skattefri bundgrænse. F.eks. vil det også være muligt at graduere den garanterede minimumindkomst efter antal børn i husstanden, således at garantiindkomsten vokser med antallet af børn. Den negative indkomstskat skal træde i stedet for en del af de eksisterende indkomstoverførsler.

Spørgsmål 1: Hvordan harmonerer det med en liberal tankegang, at der med negativ indkomstskat i praksis indføres en slags borgerløn?

Spørgsmål 2: Hvilke indkomstoverførsler kan i givet fald tænkes at være med i den negative indkomstskat?

Spørgsmål 3: Findes der andet end negativ indkomstskat, som på samme måde gør systemet af indkomstoverførsler mere enkelt?

Spørgsmål 4: Skal pengene fra det offentlige gives uafhængigt af modtagerens egen indkomst, eller skal ydelserne indtægtsgraderes? Hvordan undgår vi en uheldig blanding af skat og sociale ydelser?

D: Hvordan styrker vi den enkelte borgers indflydelse på og kontrol med de offentlige serviceydelser?

Når de offentlige ydelser gives gratis til stort set alle, fjernes et motiv for borgeren til at spare på ydelsen. Der vil altid være en uendelig stor efterspørgsel efter gratisydelser – medmindre de rationeres. I den danske velfærdsmodel fordeles ikke via prismekanismen, men derimod gennem sindrige udregningsregler.

Selvfølgelig er ingen ydelser gratis. Men når betalingen sker over skattebilletten og ikke via øremærket brugerbetaling, oplever den enkelte ikke en direkte sammenhæng mellem forbruget af offentlige ydelser og udgifterne herved.

Flere og flere har indrettet sig på at gøre forbruget af offentlige ydelser så stort som muligt og samtidig gøre skattebetalingen til den fælles kasse så lille som mulig.

Finansieringen af den offentlige service og de offentlige indkomstoverførsler via generelle skatter svækker borgerens kontrol med og indflydelse på de offentlige udgifter. Det er svært at kontrollere, hvilke offentlige udgiftsområder, der vokser mest, når betalingen sker ud fra en stor fælles kasse. Hvis de enkelte offentlige ydelser blev betalt af brugerne eller øremærkede beløb til særlige formål, ville borgerne direkte kunne kontrollere væksten på de enkelte udgiftsområder.

Spørgsmål 1: Sikring mod at indkomsten falder bort eller mod andre økonomiske tab kan i princippet finde sted gennem præmiebetaling til *private forsikringer* uden det offentlige er med. Hvis det offentlige støtter forsikringskontrakten gennem offentlige tilskud eller ved at indføre tvungne forsikringer, er der tale om socialforsikringer. Ordninger, der finansieres over skattebilletten, kan betegnes som *social forsorg/forsørgelse*.

Diskuter fordele og ulemper ved de tre typer finansiering af indkomstoverførsler.

Hvilke skattefinansierede indkomstoverførsler kunne overtages af forsikringslignende ordninger?

Spørgsmål 2: Hvordan skal arbejdsløshedsforsikringen finansieres for at blive en reel forsikringsordning?

Spørgsmål 3: På hvilke typer af offentlige serviceydelser kunne der indføres brugerbetaling?

Spørgsmål 4: Danmarks Radio finansieres særskilt over licensen. Kunne andre dele af den offentlige sektor finansieres særskilt ved særlige bidrag, der skal dække de faktiske omkostninger ved driften?

Spørgsmål 5: Hvem bør administrere A-kasserne? Fagforeningerne? Staten? Kommunerne? Uafhængige selvejende institutioner?

Spørgsmål 6: I Danmark er de offentlige serviceydelser administreret af statslige, amtskommunale og kommunale forvaltninger. Alternativet er at lade ydelserne administreres af særlige organer (som f.eks. tidligere tiders sygekasser).

Diskuter fordele og ulemper ved at lade ydelserne administreres af særlige organer i stedet for af det offentlige?

Er der offentlige ydelser, som med fordel kunne administreres af sådanne særlige organer?

venstre

Søllerødvej 30 · 2840 Holte · (02) 80 22 33

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk